

10.
IN NOMINE JESU!
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO VI.

27

De
VIRTUTIS DIVI-
SIONIBUS ET IN SPECIE
DE VIRTUTE MORALI.

Quam
PRÆSES

M. JOHANNES *Deutschman*
Jutrebocensis.

ET RESPONDENS

CHRISTIANUS ADOLPHI

Lesnens. è Majore Polon.

proponent publice

In Auditorio Minori Ad d. Junij
Horismatutinis.

WITTEBERGÆ, Excudebat Joh. Hake, M. DC. LII.

IN NOMINE
EXERCITATIONUM
DIPLOMATO
VIRTVTIS DIVI
SIOBONNET IN SPECIE
M. JOHANNES
ET RESTOR
CHRISTIANUS ADOPHI

I. N. J.

Cum non in primo Virtutum vestibulo sit persistendum, sed interiora etiam earum sacraria sint penetranda & perlustranda, sola definitione virtutis contenti esse non possumus, sed ad ipsam divisionem & specialem omnium explicationem pergere debemus. Definitio nuda cognitionem saltem parit confusam, naturam tradit generalem, specialem verò singularum virtutum & enumerationem & explicationem aliunde expectare decet: illa quidem, quæ omnes allegat & nominat, est divisio; hæc v. quæ omnes digne satis declarat, specialis est consideratio. Hæc vice, Deo favente, de divisione & divisionis membro priori nim. *Virtute Morali* aliquid verborum factori sumus. Sit igitur Thesis

1. Quod divisionem Virtutis consernit, non una est Doctorum sententia. *Laert. l. 7. de Vit. Philos.* multorum opiniones collegit, quod alii duas tantum fecerint virtutes, ut *Panætius*, nim. *contemplativam & practicam*: alij tres, *Rationalem, naturalem & Moralem*: quatuor *Posidonius*: plures *Cleanthes, Chrysippus & Antipater*, easq; ferme innumeras, quibus adscripatur *Philo Judæus. Plotinus, Porphyrius, Thomas Aquinas* alijq; quadruplices faciunt virtutes: *Civiles, purgatrices, animi purgati & exemplares*. Alij cum *Cicerone & Seneca* respectu quadruplicis subjecti quatuor cōstituunt virtutes, quæ vulgo *Cardinales* appellantur (1) *prudentiam* in mente. (2) *justitiam* in voluntate, (3) *fortitudinē* in irascibili appetitu: (4) *Temperantiã* in concupiscibili. Alii alias solent afferre virtutum divisiones, quas nec omnes allegamus, nec omnes probamus, nec omnes examinamus.

2. Nos missis aliis vulgatam Aristotelicam eamq; à ple-risq; Ethicis receptam Virtutum divisionem retinemus: nim. quod *alia* virtutes sint *perfecta*, *alia imperfecta*, quæ divisio fundatur

▲

atur

datur in c. 1. lib. 7. Nicom. & probatur (1) ex habitu distinctione: alii enim sunt habitus perfecti, ita ut nulla sit inter rationem & appetitum pugna, sed plenum & firmum ratio obtineat dominium; alii v. sunt imperfecti, in quibus pugna inter appetitum & rationem cernitur, ita ut modo ratio vincat, modo ab appetitu superetur. (2) ex hominum consideratione: alii n. scienter, volenter & constanter operationes suas instituunt, & cum delectatione virtutum mediocritatem observant, & hi perfectas virtutes exercent: alii v. modo dant operam virtuti, modo vitiis delectantur, ita ut penitus sint inconstantes, qui ut perfecti non sunt, ita eorum etiam virtus est imperfecta. (3) ex hominum imperfectione. Humana natura valde est corrupta & debilitata, ita ut non cuius contingat adire Corinthum, sed iis saltem, qui assiduo labore virtutis observant regulas, ejusdem etiam perfectus conceditur habitus: Q. verò superficiali virtutes tractant operā, vix sibi imperfectum acquirunt habitum. (4) ex Experientie testificatione. Experientia, inquit Piccol. gr. 3. Ph. M. c. 13. in attinentibus ad mores est ratio efficacissima. Si vero Experientiam consulimus alios perfecte, alios imperfecte virtuosos deprehendimus, ut inde colligere sit promptum & perfectas dari & imperfectas virtutes.

3. Virtutes perfectæ integram, perfectam & constantem includunt virtutis naturam, nec tamen unius sunt generis: alie n. sunt perfectæ in suo genere, alia absolutè: alia κατ' ἐξιν, alia κατ' ἐξοχὴν: alie respectu essentiae, alia respectu excellentiae: alie quoad habitum, alia quoad gradum: illa sunt virtutes reliquæ, hæc v. est & dicitur Virtus Heroica: illa sunt communes, hæc prorsum singularis; illa sunt ordinariæ, hæc verè est extraordinaria; illa sunt verè humanæ, hæc ferè divina.

4. Communes virtutes iterum dividuntur ratione subjecti in Morales & intellectuales secundum Aristot. l. 1. Eth. ad Nicom. c. 13. & l. 6. c. 1. Hujus divisionis notamus (1) sufficientiam, quæ probatur partim ex virtutum Ethicarum enumeratione & applicatio-

catione. Omnes n. virtutes, quæ Ethicæ sunt propriæ, ad hanc divisionem possunt referri, omnesq; sub eâ comprehenduntur. Partim *ex mentis nostræ distributione*, utpote quæ duas potissimum habet facultates, *intellectum & voluntatem*; duplicis ergo generis tantum erunt virtutes nim. vel *intellectuales*, quæ in intellectu suam sortuntur sedem: vel *morales* quæ in voluntate sibi sumunt locum. Partim *ex animi nostræ perfectione.* Nam hic finis virtutum, earumq; scopus est, ut animum hominis valde corruptum perficiant, & ad integritatem amissam quodammodo reducant. Ad finem a. obtinendum tot saltem requiruntur media, quot ad ejus productionem sunt sufficientia & necessaria. Fine enim præsentem, media judicantur adæquata. Jam perfectio intellectus oritur ex virtutibus intellectualibus; perfectio voluntatis est ex virtutibus moralibus, nec plures desiderantur, nec plures operantur. Partim *ex vitiorum sanandorum enumeratione.* Quot sunt vulnera, tot applicantur emplastra: quot sunt morborum genera, tot à medico adhibentur remedia. Est in intellectu *ignorantia*, est in voluntate *malitia*, utriq; tamen morbo præsentissimam hic habemus medicinam. Ignorantia curatur virtutibus intellectualibus, Malitia sanatur virtutibus moralibus. Ex quibus omnibus firmiter satis hujus divisionis sufficientiam colligimus.

5. (2) *Convenientiam.* Membra enim dividenda ut totum sint ejusq; naturæ consona, illud apprimè videtur esse necessarium. Nec divisum potest esse baculus, membra dividenda verò anguli latera, sed unam debent cum diviso naturam habere capita divisionis. Et hac in divisione illud est verissimum, quia virtutes Morales & intellectuales conveniunt cum communibus. (1) *genere.* Sicut n. Virtutes communes sunt perfecti habitus; ita etiam omnes virtutes tum Morales tum intellectuales sunt veri atq; perfecti habitus. (2) *disciplinâ.* Ut Virtutes communes nullibi aliàs quam in Ethica proponuntur; ita etiam Virtutes Morales cum intellectualibus suam in Ethica inveniunt sedem. (3) *subjecto.* Sicut Virtutes

communes sunt in animo hominis, ita etiam utriusq; generis virtutes hoc agnoscunt subiectum. (4) *Officio* Virtutum communium officium est animum hominis perficere & debitam ipsi integritatem, quoad fieri potest, restituere: Virtutes Morales & intellectuales non aliud gerunt officium, sed hunc precipuum sibi praefixum habent scopum. (5) *sine*. Virtutes communes respiciunt summum bonum seu hominis beatitudinem: solam etiam felicitatem sibi proponunt. Virtutes Morales & intellectuales. Alios convenientiae gradus brevitate causa hic omittimus.

6. (3) *Differentia*. Ut n. partes dividentes conveniunt cum toto, ita etiam inter se invicem differre debent. *Differunt a*. Virtutes Morales ab intellectualibus. (1) *causa efficiente*. Sic n. habet *Philos. l. 2. c. 1.* statim in principio: *Cum a. duo sint virtutum genera, unum earum, quae rationis sunt; alterum earum, quae morales, à moribus, appellamus: η μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξήσιν. διότι ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνος. ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους παρέρχεται. ὅθεν καὶ τὸν ὄνομα ἔχουσι.* Et licet quidam h. l. excipiant intellectuales etiam fieri ex consuetudine, & morales ex experientia: tamen respondet *Accid. super h. l.* quod Philosophus hic loquatur de causis per se illarum virtutum. Nam virtus intellectualis etsi videtur oriri ex consuetudine, tamen hoc fit per accidens, quia per accidens concurrit consuetudo, experientia v. per se: è contra v. ad moralem virtutem per se concurrit consuetudo; experientia per accidens. (2) *Subiecto*. Licet enim respectu subiecti communis sint virtutes humanae, quia sunt in homine: sint etiam virtutes animi, non corporis, quia in animo habitant: tamen respectu distinctarum animi nostri facultatum etiam aliud domicilium habent virtutes Morales, aliud intellectuales: illae sunt in voluntate, quam exornant; hae v. in intellectu, quem illustrant. (3) *Materia s. subiecto*: quia virtutes intellectuales versantur tam circa necessaria, quam circa contingencia, tam circa universalis,

ſalia, quã circa ſingularia, tã circa Theoretica, quã circa practi-
ca; tã circa divina quã circa humana: Morales v. verſantur tãtũ
circa contingentiã, particularia, practica & circa humanas
actiones. (4) forma. Intellectuales enim virtutes conſiſtunt
in cognitione ſeu contemplatione veritatis, unde à quibusdã
dicuntur *θεωρητικαὶ* virtutes: Virtutes v. Morales in actione
boni ſunt occupatæ, & dicuntur *πρακτικαὶ*. (5) ſine. Eoq;
tum interno tum externo. Internus Morallium virtutum ſinis
eſt *bonum*, ita quidem ut *Stoici* ſolum honeſtum ſolamq; vir-
tutem bonum quid eſſe voluerint: intellectualium v. ſinis in-
ternus eſt *verum*, quia ad veritatis inveſtigationem, cogniti-
onem & conſervationem tendunt. Externum quod attinet
ſinem, etiam hic utriſq; eſt diſtinctus. Moraliũ virtutum
ſinis externus eſt *felicitas practica*: intellectualium v. *felicitas
contemplativa*. (6) Officio. Intellectualium virtutum officium
eſt intellectum renovare, ipſum confirmare & in veritatis co-
gnitione perficere: *Moralium* v. opus eſt, voluntatis curam
ſuſcipere, eandem in bonitate conſervare & ad virtutum fru-
dium applicare. (7) Oppoſitis. Nam virtutibus intellectualibus
mentis noſtræ ignorantia, moribus v. voluntatis malitia cõ-
trariatur.

7. Quoad *Moralem* virtutem notanda eſt (1) definitio (2)
diviſio. (3) Oppoſitio. Definitio *Aristotelis* & *Aristotelicorum*
hæc eſt. *Virtus moralis eſt habitus electivus conſiſtens in mediocri-
tate, quæ nos reſpicit & determinatur à recta ratione, ſeu ut vir
prudens eam determinaret.* Ubi notandum (1) definitum
(2) ipſa definitio.

8. Definitum ut aggrediamur, dicitur hæc *Virtus Moralis*
(1) propter diſciplinam in qua tractatur, quæ partim dicitur
Ethica, à moribus: partim *philofophia Moralis*, ſcientia *Morum*
&c: quia hos potiffimam excolendos ſibi ſumit: Unde me-
rito hæ virtutes morales dicuntur, quia potiffimam in philo-
ſophia morali habent rationem. (2) propter cauſam efficien-
tiam, à more ſeu conſuetudine. *Morales* v. virtutes potiffi-
mum

nam ex more comparantur ut th. 6. ex lib. 2. c. 1. Nicom. explicuimus. (3) propter objectum, quia circa mores hominum formandos & conformandos, eosq; secundum auream mediocritatis cynosuram dirigendos sunt occupata. (4) propter effectum, quia ad civilitatem morum nos deducunt, morum honestatem nobis conferunt & bene moratos atq; modestos homines constituunt. (5) propter distinctionis commodum: ut hac ratione peculiari appellatione hæ virtutes ab intellectualibus distinguantur, ne ulla inter eas vel sit, vel oriri possit confusio. Sicut n. naturam habent diversam & distinctam, ita etiam distinctam debent habere appellationem. (6) propter Aristotelis testimonium. Hic n. disertis verbis testatur l. 2. c. 1. Morales ex more comparantur, à quo nomen quoq; traxerunt, quod parum à more desleat. Huic etiam alii non contradicunt Ethici.

9. Ipsa definitio constat tum genere, tum differentia. Genus est quod virtus sit habitus. Vid. disp. præc. th. 10. ubi pluribus hoc ipsum dedimus probatum. Objiciunt tamen alii: *Ultimum cuiusq; reducitur ad illud genus cuius est ultimum. At virtus est ultimum potentie. E. non erit habitus sed potentia. R. dist. inter perfectionem naturalem, quæ fluit ex illa potentia: & inter non naturalem seu habitualem, quæ non ex solis naturæ promanat viribus. Deinde quando Virtus dicitur ultimum potentie sumitur non pro habitu, sed pro objecto virtutis. Item dist. inter perfectionem mediatam & immediatam: de hac, non de illa vera est major. Tandem ipse Thom. part. 1. secundæ q 55. art. 1. respondet, quod virtus nominet quandam potentie perfectionem, unde potentia dicitur perfecta, quæ determinatur ad suum actum. Sunt a. quædam potentie, quæ secundum se ipsas sunt determinatæ ad suos actus, unde per se dicuntur virtutes, ut sunt potentie naturales. Rationales a. quæ proprie homini conveniunt, non determinantur ad unum, sed sese determinatè ad multa habent: determinantur a. ad actus per habitus suos, unde virtutes humanæ sunt habitus.*

10. Dif.

10. Differentia triplex est (1) generalis est, quod hic habitus
 sit electivus. Hujus differentia notamus (1) officium. Distinguit
 hæc vox Electionis s. Electivi habitus Virtutem moralem.
 (1) ab actionibus externis seu corporalibus, quod nim. Virtus non
 sit habitus corporis, cum nulla electio in corporis habitibus
 habeat locum, sed sit habitus animi. (2) à virtutibus intellectu-
 alibus: hæc enim in rationali animi parte nim. in intellectu
 sine constituta, non potest ipsis attribui *λογαίσις* s. electio,
 quæ in voluntate & appetitu consistit (3) ab actionibus natura-
 libus: siquidem naturales actiones uniformiter se habent, nec
 in iis electio locum invenit. (4) ab actionibus casualibus & for-
 titis: quia ubi regnat fortuna, ibi nulla est prudentia, secun-
 dum illud vulgatum: Ubi multum fortunæ, ibi parum pru-
 dentia. (5) ab actionibus temerarijs: quæ enim temere & sine
 ulla consultatione committuntur, nullam admittunt electionem.
 (6) ab actionibus violentis & coactis, utpote quæ ab externo, non
 ab interno sunt principio, neq; spontè, multo minus cum ele-
 ctione fiunt. (7) ab actionibus puerilibus. Nam pueri cum
 nec consultationis, nec prudentia sint capaces, etiam electi-
 vas actiones suscipiunt. (8) ab actionibus insani entis
 mente captorum, qui citra ullam antegressam deliberationem
 actiones suas instituunt.

11. (2) Sensum etiam hujus primæ differentia ut explicemus,
 dicimus hac voce notari (1) Virtutum moralium causam effici-
 entem immediatam, quæ sunt actiones humane sapientia iterata ac
 repetita, usq; dum perfectus habitus constituatur. Nam
 ex electione actiones promanant, propter actiones electio sus-
 cipitur, adeoq; ad actiones electio ordinatur. (2) Virtutum
 moralium causam efficientem mediatam, nim. principia actionum
 humanarum, quæ sunt spontaneum, Voluntas, Consultatio, Electio
 & Liberum arbitrium. Quod enim ex his principiis actiones E-
 thicæ & virtuosæ sint constituendæ, voce electione Philoso-
 phus exprimere voluit. Electio siquidem præsupponit spō-
 taneum, voluntatem, consultationem, includit etiam liberum

B

arbi-

arbitriū. (3) *Virtutū moralium subjectū*: quod sc. virtutes morales nō sint in corpore, quia in corpore nulla datur electio: neq; in parte animi rationali, quia ratio non eligit, sed eligendum, vel fugiendum proponit: sed in facultate hominis appetente seu in voluntate, quia hujus proprium est, ex pluribus à ratione oblatis unum eligere. (4) *Virtutum moralium objectum*, quod sunt *affectus*. Nam hac voce voluit ostendere Aristoteles, quod affectus ex Stoicorum sententia non penitus & funditus sint ex stirpandi, sed ita eos esse moderandos, ut, quod rectæ rationi congruum est, constanter eligamus. (5) *Virtutum moralium requisita*: ut nim. actiones virtuosæ fiant *sciēter, volenter & constanter* atq; ex firmo animi proposito, id quod Electionis vocabulum notasse videtur.

12. *Altera differentia est quod sit habitus in mediocritate consistens*. Non n. sufficit illa deliberatio vel electio, quia hæc potest etiam vitiosis actionibus convenire. Multa n. sapius vitia ex longa fiunt deliberatione, ex firma committuntur electione. Requiritur ergo strictior adhuc differentia, quæ *specialis* nuncupari potest, quod nim. Virtus sit habitus in mediocritate constitutus. *Triplici a. respectu virtus medium servat* (1) *ratione affectuum*, dum affectus ita moderatur, ne l. sint nimis, l. sint minus, l. plane sint nulli, quo sensu vocatur temperatura affectus ad medium nos deducens. (2) *ratione actuum*, dum actiones ita dirigit, ut servet medium inter duo extrema, excessam sc. & defectum (3) *ratione circumstantiarum*, dum accuratè omnes circumstantiarum classes examinat, & quid sibi sit faciendum, atq; quomodo medium respectu nostri sit observandum, sapienter dijudicat.

13. *Tertia hinc sequitur quæ est specialissima*. Cum n. medium sit duplex secundum *Arist. aliud πράγματ*, quod *l. 2. Nic. c. 6. definit: λέγω τὸ μὲν πρᾶγματ μέσον, τὸ ἴσον ἀπέχων ἀφ' ἑκατέρων ἄκρων, ὅπως ἴσιν ἐν κατὰ ταῦτο πᾶσι*
h. e.

h. e. Medium rei est, quod ab utroque extremo distat equaliter, u-
numque, & idem est apud omnes. Vocatur alias *Arithmeticum*:
aliud $\omega\epsilon\gamma\sigma$ $\eta\mu\acute{\alpha}\varsigma$, $\acute{\omicron}$ $\mu\eta\tau\epsilon$ $\tau\omega$ $\lambda\epsilon\omicron\nu\delta\acute{\alpha}\zeta\epsilon\iota$ $\mu\eta\tau\epsilon$ $\epsilon\delta\delta\epsilon\acute{\iota}\pi\epsilon\iota$. $\tau\acute{\epsilon}$ $\tau\omicron$ η $\epsilon\chi$
 $\epsilon\upsilon$, $\delta\eta$ $\tau\omicron$ $\acute{\alpha}\upsilon\tau\omicron$ $\pi\acute{\alpha}\sigma\iota\nu$ h. e. medium quoad nos est quod uni extre-
morum vicinius est, alteri remotius: hoc a. neq; unum est neque
idem omnibus: ideo in ipsa definitione hoc medium triplici
membro circumscribere & determinare voluit Aristoteles, ne
spuriam pro genuina mediocritate arripiamus: nim. quod
hac mediocritas (1) respiciat nos & omnes circumstantiarum
classes, (2) quod determinetur à recta ratione. (3) quod ita fit
definienda, sicut vir prudens eam solet determinare. De quibus
omnibus plurima essent afferenda, sed hac vice brevitatis er-
go sunt omittenda.

14. Quoad *Divisionem*. Virtus Moralis alia est *Simplex*,
alia *composita*. Hæc est *Justitia*, quæ distributivam & com-
mutativam sub suo ambitu complectitur. *Simplex* vel est
magis extra conversationem, vel magis in conversatione. Virtu-
tes quæ extra conversationem magis conspiciuntur, vel ver-
santur circa bona externa & quidem vel corporis, tum in pericu-
lis sustinendis, ut *Fortitudo*: tum in voluptatibus percipiendis &
moderandis, ut *Temperantia*: Vel fortuna & quidem partim
circa divitias tum mediocres, ut *Liberalitas*, tum magnas, ut
Magnificentia: Partim circa honores, eosq; vel magnos, ut *Ma-
gnanimitas*: vel mediocres, ut *modestia*: Vel circa interna animi
nim. circa iram, ut *Mansuetudo*: In conversatione occupatæ sunt
virtutes *homileticæ*, quæ nostras dirigunt operationes, vel in
conversatione seria, quoad actiones, ut *Comitas*: quoad sermo-
nes, ut *Veracitas*: vel in jocosa, ut *Urbanitas*.

16. *Oppositum* Virtutis Moralis est *Vitium Morale*, quod
est aberratio in moribus, qua contra naturam legem & rectam ratio-
nem peccatur vel in excessu, vel in defectu.

Tantum.

Gau.

Gaudet Aristocles Ideis; gutture Bacchus;
 Venatur laudes Icarus; ara Midas:
 Ille crepat mysteria; pocula edisserit alter;
 Ternus facta refert; iste renarrat opes.
 Mentem aliam Proles Latonia finxit Adolpho,
 Qui Virtutis amans est Duce Aristotele.
 Virtutem memorat celso de ponte Catbedra,
 Emodans variis tortis cavilla plicis:
 Adsuprema Boni fastigia caueus anboles;
 Perge ita! Nam Studio vincier omne potest.

M. Elias Grabenitz.

Ingenij vires teneris qui pandit in annis,
 Iste Decus merito magnâ cum laude meretur,
 Ac hominum vero dignus censetur amore.
 Chare id Amice facis semper sublimia tentans,
 Hec & discutiens genio proble.
 Dignus es bis laudem: es bis dignus amore.

Mattheus Flemming/
 Jütrebogâ-Saxo.

00 A 6406

ULB Halle 3
002 916 622

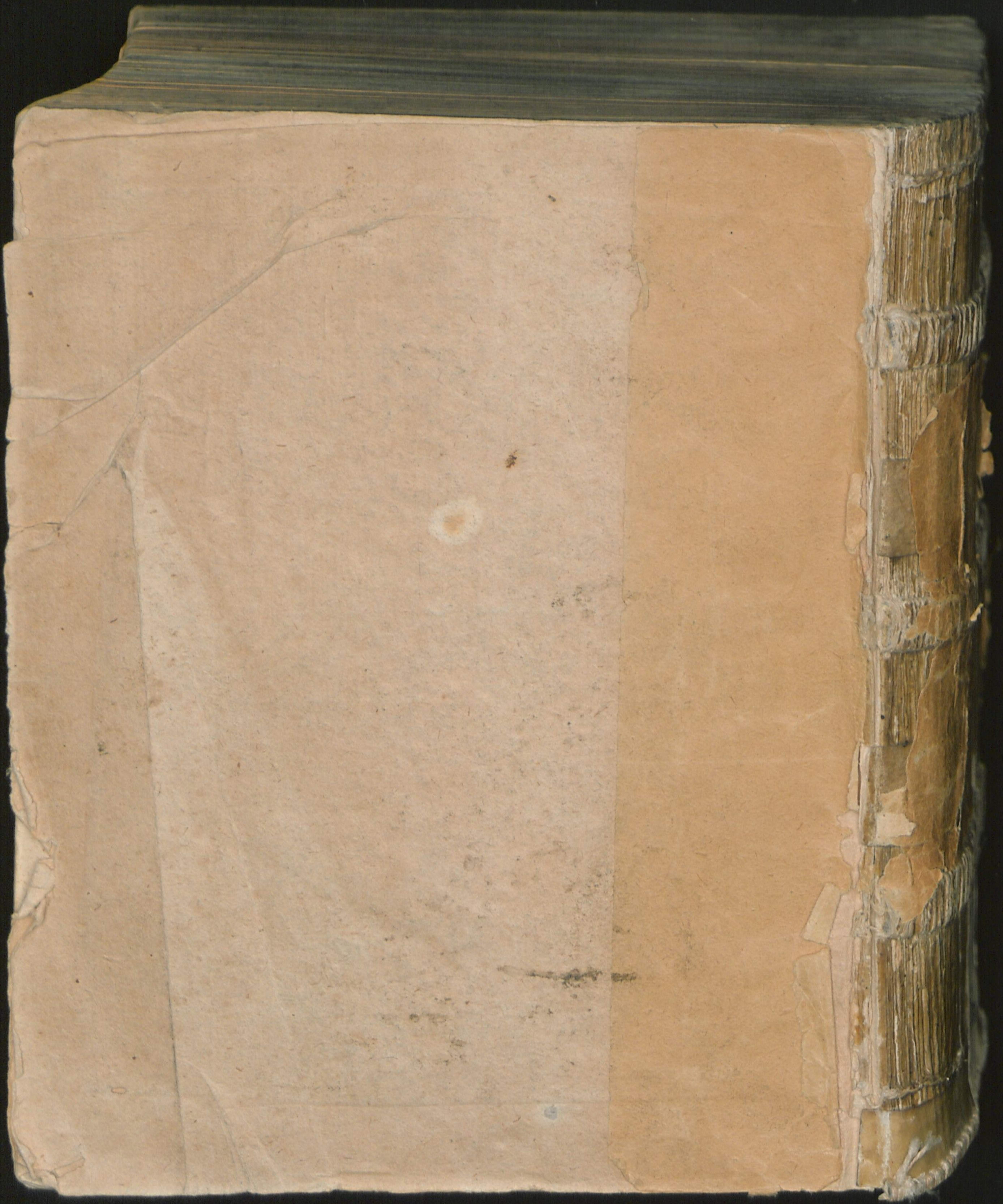

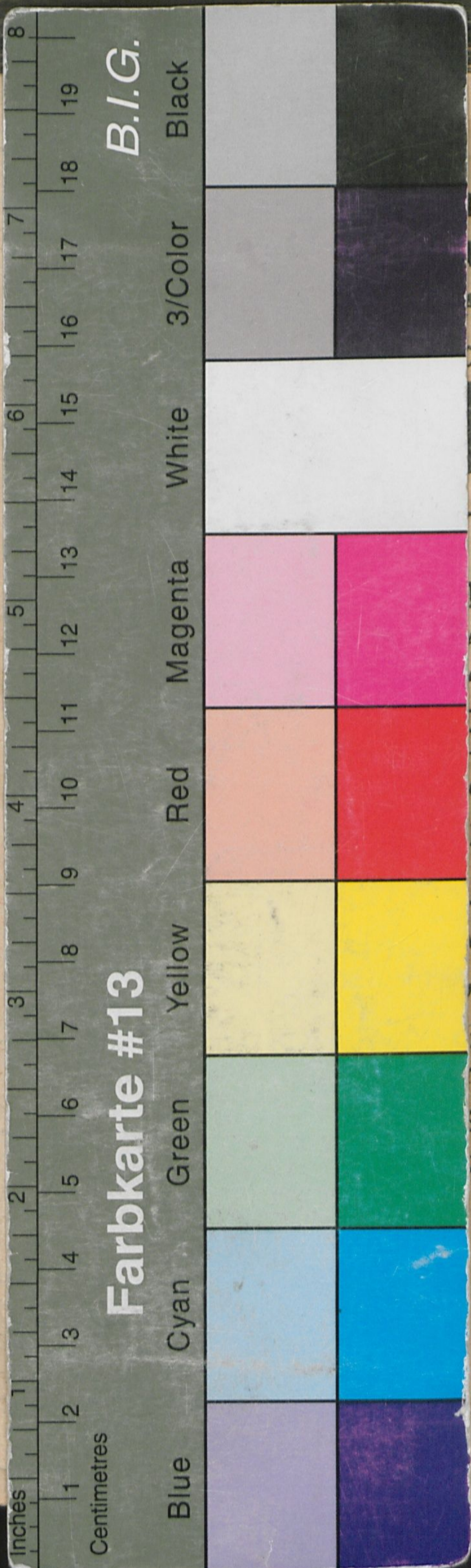
Slc

Petro V

VDMA

INE JESU!
UM ETHICARUM
ATIO VI.

27

IS DIVI
T IN SPECIE
TE MORALI.

ES *Deutschman*
ocensis.

PONDENS
IS ADOLPHI
Majore Polon.

nt publice
inori Ad d. Junij
natutinis.

at Joh. Hake, M. DC. LII.

